

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา*

PROMOTING COMMUNITY-BASED TOURISM THROUGH CULTURAL FLOATING MARKETS : A CASE STUDY OF SONGKHLA PROVINCE

ประสิทธิ์ รักนุ้ย*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า, พระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงษ์)

Prasit Raknuay*, Pairat Chimhad, Direk Noonklam, Phrasamut Thanaphat Thanaphattho (Thippawong)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: papasaro2158@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ตลาดน้ำคลองแห บ้านพรุ และบางกล่ำ เป็นศูนย์รวมการแสดงผลงานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว โดยตลาดน้ำคลองแหเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน มีสินค้าท้องถิ่นที่ผลิตและจำหน่ายจากชาวบ้าน เช่น อาหารคาวหวาน งานหัตถกรรม หรือผลิตภัณฑ์เกษตร ทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ ตลาดน้ำบ้านพรุและบางกล่ำ ยังมีบทบาทเด่นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับรายได้พร้อมกับสร้างความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีพื้นที่ท่องเที่ยวที่มอบคุณค่าประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน รวมถึงได้วิเคราะห์ถึงโครงสร้างการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและพัฒนาให้ตลาดน้ำเหล่านี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน และกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมชาติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อลดผลกระทบต่อธรรมชาติ สนับสนุนให้มีการสืบสานศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลาไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แต่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมและเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบตลาดน้ำ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การท่องเที่ยวชุมชน, ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This article focuses on studying the promotion of community-based tourism through cultural floating markets in Songkhla Province, specifically at the Khlong Hae, Ban Phru, and Bang Klam markets. These markets serve as vibrant hubs for showcasing unique local cultural expressions.

* Received September 23, 2024; Revised October 28, 2024; Accepted November 5, 2024

Khlong Hae Floating Market, in particular, stands out as a key cultural tourism destination, connecting visitors with the local way of life. The market offers a variety of local products made and sold by residents, including savory and sweet foods, handicrafts, and agricultural products, which contribute to a circular economy and provide essential income to the community. Additionally, Ban Phru and Bang Klam floating markets play a prominent role in conserving natural resources and promoting ecotourism, enabling the community to increase income while fostering environmental awareness and providing sustainable ecotourism experiences. The study also analyzes the management structures and community involvement necessary to maintain and develop these markets as authentic cultural tourism sites. Moreover, it highlights efforts to promote creative tourism by engaging visitors in activities such as traditional art performances and interactive experiences with the community, utilizing environmentally friendly materials to minimize ecological impact. This approach supports the preservation of local arts and culture, reflecting the community's way of life. The development of cultural floating markets in Songkhla not only generates income for the community but also preserves traditional culture and enhances local sustainability effectively. Thus, promoting cultural tourism through floating markets is a vital tool for local economic development, in harmony with the preservation of cultural and environmental resources for a sustainable future.

Keywords: Promotion, Community-Based Tourism, Cultural Floating Market

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายและงดงาม ทั้งธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นผลงานจากฝีมือมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมอันโดดเด่น วัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง และประเพณีที่เต็มไปด้วยคุณค่า ทำให้ทุกภูมิภาคของไทยสามารถสร้างความประทับใจและความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวอย่างล้นหลาม ด้วยวิถีชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ยังนำมาซึ่งขนบธรรมเนียมและประเพณีที่หลากหลายซึ่งสะท้อนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น และเป็นผลจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาหลายชั่วอายุคน ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนในประเทศไทยจึงถือเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมของชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไป จึงทำให้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีคิดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ที่สนใจเจาะลึกถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น กระแสโลกาภิวัตน์ยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นเข้ากับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่แสวงหาประสบการณ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ต่างใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจและพัฒนาโครงสร้างทางสังคม นอกจากนี้ยังสร้างโอกาสในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กัน

ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางที่ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีค่าอย่างยาวนาน โดยผ่านการจัดแสดงศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงดนตรีและการละเล่นพื้นเมือง ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความเป็นเอกลักษณ์ของ

ท้องถิ่น นอกจากนี้ การใช้วัตถุโบราณมาทำภาชนะและเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างเช่น กระบุงไม้ไผ่และภาชนะจากใบตาล ไม่เพียงแสดงถึงความเรียบง่ายตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน แต่ยังช่วยลดการใช้วัสดุสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมยังส่งเสริมการแต่งกายพื้นเมือง โดยนักท่องเที่ยวจะได้พบเห็นผู้คนในท้องถิ่นแต่งกายด้วยชุดไทยดั้งเดิมหรือเครื่องแต่งกายพื้นเมืองในงานเทศกาลและกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดประสบการณ์ที่น่าจดจำ และเต็มไปด้วยสีสันของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสำหรับชุมชนแล้ว ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมเปรียบเสมือนเวทีในการนำเสนอและเผยแพร่เอกลักษณ์ของตนเองให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักมากขึ้น พร้อมกับการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการรักษาความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ควบคู่กับการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อบำรุงตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่อาศัยริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ยังเป็นแหล่งรวมสินค้าพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ดังนั้น การส่งเสริมตลาดน้ำในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จังหวัดสงขลามิศึกษาภาพสูงในการพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะตลาดน้ำคลองแห ซึ่งเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกในภาคใต้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติดูแลด้วยการผสมผสานธรรมชาติ วิถีชีวิตชาวบ้าน และการค้าขายทั้งทางบกและน้ำ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมสินค้าเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นยังเพิ่มเสน่ห์ให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับชีวิตชุมชนอย่างใกล้ชิด ตลาดน้ำไม่เพียงเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามสายธารธรรมชาติ นักท่องเที่ยวเปรียบเหมือนผู้มาแสวงหาความงามของสองฝั่งน้ำที่สะท้อนความเรียบง่ายของชุมชนริมน้ำแห่งนี้ จึงเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมโดยใช้จุดเด่นของชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น ตลาดคลองแห ตลาดน้ำบ้านพรุ และตลาดน้ำบางกล้าซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ช่วยนำเสนอภาพลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ในบทความนี้ จะนำเสนอการศึกษากรณีตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นถึงบทบาทของตลาดน้ำคลองแห ตลาดน้ำบางกล้า และตลาดน้ำบ้านพรุ ซึ่งเป็นตัวอย่างของตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการวิเคราะห์ในด้านโครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาให้ตลาดน้ำเหล่านี้ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

วิถีชีวิตวิถีชุมชนของคนไทย

วิถีชีวิตของคนไทยกับตลาด เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ การไปตลาดมิใช่เพียงเพื่อซื้อหาของกินของใช้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงสายสัมพันธ์ที่อบอุ่น เอื้อเฟื้อแบบไทย ๆ ในสมัยสุโขทัยปรากฏข้อความในจารึกว่า “เบื้องต้นนอนสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน” ในสมัยอยุธยาที่มีการเรียกตลาดว่า ปา เช่น ปาไหมขายผ้าไหม ปาสังคโลกขายขามสังคโลก ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีหลักฐานชัดเจนว่า มี “ตลาดน้ำ” หรือตลาดเรือ เกิดตามลำคลองซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของชุมชน ชาวบ้านใช้เรือเป็นพาหนะในการนำสินค้ามาขายหรือสร้างเรือนแพเพื่อรับฝากขายสินค้าส่วน “ตลาดบก” เป็นที่นิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ การค้าขายทางน้ำย้ายขึ้นมานบนบกตามแผนพัฒนาประเทศ มีการสร้างถนน ตึกต่าง ๆ ตลาดนางเลิ้งจึงเป็นตลาดบกแห่งแรก ปัจจุบันตลาดเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังมีตลาดอยู่ไม่น้อยที่ยังคงวิถีชีวิตแบบเดิมไว้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ไปแวะเยี่ยมชม ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำหนังสือเรื่อง คู่มือท่องเที่ยว 15 ตลาดบก 16 ตลาดน้ำ

โดยรวบรวมตลาดโบราณที่มีประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตและกิจกรรมที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเที่ยวชม ซึ่งภายในเล่มกล่าวถึงตลาดบก 15 แห่ง ตลาดน้ำ 16 แห่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดต่าง ๆ” สำหรับจังหวัดในภาค ตะวันตกของเราที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้มีอยู่ถึง 5 จังหวัด เป็นตลาดบก 7 แห่ง ได้แก่ ตลาดบางหลวง ร.ศ. 122 บ้านเก่าเหล้าเต็งไม้ ตลาดท่านา (จังหวัดนครปฐม) ตลาดเพลินวาน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) ตลาดเจ็ดเสมียน (จังหวัดราชบุรี) ตลาดศรีประจันต์ (บ้านท่านเจ้าคุณ) ตลาดสามชุก ตลาดร้อยปี ตลาดเก้าห้อง (จังหวัดสุพรรณบุรี) และตลาดน้ำ 8 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา (จังหวัดนครปฐม) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก, ตลาดน้ำคลองลัดพลี (จังหวัดราชบุรี) ตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางนกแขวก (จังหวัดสมุทรสงคราม) (ศูนย์บริการการเรียนรู้โรงเรียนเพลินพัฒนา, 2567)

ตลาดน้ำจังหวัดสงขลากับความรุ่งเรืองในอดีต

1. ตลาดน้ำบ้านพรุ ก่อนโรคโควิด-19 จะระบาด ตลาดน้ำแห่งนี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านพรุเป็นกอบเป็นกำไรงามในแต่วันที่มีนัด ชุมชนน้ำใส ปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ยังไม่เปิดทำการ ทุกคนรู้สึกไปในทิศทางเดียวกันว่าต้องเปิดทำการให้ได้ “การเปิดตลาดน้ำ” แห่งนี้ ตลาดน้ำบ้านพรุ หรือถนนคนเดินพรุค้างคาว ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้ เป็นสร้างโอกาส เพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และสินค้าทั่วไปในส่วนของผู้สนใจ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างกิจกรรม ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยปรับปรุงพื้นที่ให้มีความน่าสนใจ เช่น เวทีการแสดง อาคารจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านค้า ทำน้ำ เรือจำหน่ายสินค้า ชุมจำหน่ายอาหาร ชุมรับประทานอาหาร หอไรต์ตัว ทำน้ำเทียบเรือ ล่องเรือชมธรรมชาติ สนามยิงธนู กิจกรรมสไต์แอดเวนเจอร์ และลานกิจกรรม (เสรี ชูเพ็ง, 2566) กล่าวว่า ในการบุกเบิกสร้างตลาดน้ำบ้านพรุ ต้องมีพลังบวก เรียกประชุมชาวชุมชนบ้านพรุ จำนวน 700 คน มีโจทย์ คือ “การสร้างตลาดน้ำ” ไม่ใครยกมือสนับสนุน เกือบจะพับโครงการเข้ากระเป๋แล้วแต่มีแรงบันดาลใจ จากนายปองพล อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2544 - 2546 ได้จัดหาทุนสนับสนุนโครงการเปิดตลาดน้ำบ้านพรุ มีแสงสว่างเกิดขึ้นที่ปลายอุโมงค์ และเสรี ชูเพ็ง ได้เปิดทำการเปิดตลาดน้ำบ้านพรุ เมื่อปีพ.ศ. 2557 และไปเชิญชวนแม่ค้า - พ่อค้ามาจากตลาดคลองแงะ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จนกระทั่งกิจการตลาดน้ำกำลังรุ่งโรจน์ได้สักระยะเวลาหนึ่ง และข่าวร้ายก็เกิดขึ้น “โรคร้ายโควิด - 19” ระบาด ทุกสิ่งทุกอย่างก็หยุดดำเนินการ และบัดนี้ก็สามารถเปิดดำเนินการได้ เพราะผู้บริหารเทศบาลเมืองบ้านพรุชุดปัจจุบันเปลี่ยนแนวคิดจะปรับเป็นสวนอุทยานสวนน้ำ

ภาพที่ 1 ตลาดน้ำบ้านพรุในอดีต

สรุปได้ว่า บทบาท, โครงสร้างการจัดการ, การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดน้ำบ้านพรุ มีดังนี้

1.1 บทบาทของตลาดน้ำบ้านพรุ มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านพรุ โดยทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนสามารถนำสินค้าท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่าย และเป็นศูนย์กลางที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากในพื้นที่และจากต่างถิ่น ให้เข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและประเพณีดั้งเดิม ช่วยสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการพัฒนาขึ้น ด้วยแนวคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในเบื้องต้น จากการรวมตัวของประชาชนจำนวนมากในการประชุมและปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการจัดตั้งตลาดน้ำ และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่น เช่น นายปองพล อดิเรกสาร ที่สนับสนุนงบประมาณช่วยเปิดตลาด นอกจากนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นยังมีการวางแผนและสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการดำเนินการของตลาด เช่น การจัดทำเวทีการแสดง อาคารจำหน่ายของที่ระลึก และท่าเรือเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

1.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น เวทีการแสดง งานฝีมือ ชุมอาหารพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมเชิงผจญภัย เช่น สวมยิธนู หอโรยตัว และการล่องเรือชมธรรมชาติ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม ความบันเทิง และการสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่น

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ตลาดน้ำบ้านพรุ ได้รับการจัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการออกความคิดเห็นและสร้างตลาดร่วมกัน โดยในช่วงเริ่มต้นมีการประชุมชาวชุมชนบ้านพรุเพื่อพูดคุยและสร้างการสนับสนุน แนวคิดนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีช่องทางรายได้เสริม และเป็นเวทีให้ผู้ค้าท้องถิ่นสามารถนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาจำหน่ายได้ อีกทั้งชุมชนยังมีส่วนในการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้จากชุมชนโดยตรง

2. ตลาดน้ำบางกล้า เป็นตลาดน้ำพหุวัฒนธรรม มีจุดเด่นอยู่ที่คลองบางกล้า น้ำใสไหลเย็น และได้มีน้ำไหลผ่านตลาดเวลา สิ่งกีดขวางไม่มี เช่น ผักตบชวา หรือสิ่งอื่น ๆ หากกล่าวถึงอำเภอบางกล้า หลายคนนึกถึงต้นทุเรียนทางธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งพื้นที่ติดลุ่มน้ำทะเลสาบที่ใสสะอาด พื้นที่ทำเกษตรที่ยังอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ปลูกผักและผลไม้ที่ขึ้นชื่อในเรื่องปลอดภัย รวมถึงวิถีชีวิตที่ยังเรียบง่ายของชาวบางกล้า ทางหน่วยงานราชการเล็งเห็นถึงการพัฒนาจึงเร่งส่งเสริมให้บางกล้าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และในวันที่ 2 กันยายน 2560 จะมีการเปิดตลาดน้ำบางกล้า แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัดสงขลา ทางจังหวัดสงขลาก็ไม่ลืมนักจะเน้นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่โดยรอบชุมชน อาทิ การล่องเรือชมทิวทัศน์ ชมวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมลุ่มน้ำ การแวะสักการะวัดบางทึ่ง วัดบางกล้า วัดบางหยี และวัดคูเต่า นั่งรถชมภูมิทัศน์ สวนสวาร้อยปี สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนเสาวรส และการปั่นจักรยานท่องเที่ยว ใครมีเวลาว่าง ๆ ยากไปท่องเที่ยวตลาดน้ำบางกล้า แวะไปเยี่ยมชมนได้ (ปิยวิทย์ กัลป์ยาศิริ และวรเอก ร่วมสุข, 2567) ปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ยังไม่เปิดทำการ เนื่องจากผู้เขียนลงพื้นที่ภาคสนามได้สัมภาษณ์ นายอักษรบุตรโคตร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้า ได้อธิบายว่า เหตุผลและหลักการที่ตลาดบางกล้าไม่พร้อมที่เปิดดำเนินการ เพราะขาดงบประมาณในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 816,000 บาทต่อปี ซึ่งรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าจัดเก็บเงินได้ปีละประมาณ 30 ล้านบาทต่อปี องค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าต้องจ่ายให้ทางวัดบางหยีและธนาภิรักษ์สงขลา จึงทำให้ตลาดน้ำบางกล้าต้องหยุดกิจการ ไม่มีการกำหนดเปิดตามความเรียกร้องของชุมชน โดยสภาพความเป็นจริงแล้วขาดทุนจากการดำเนินงาน ก็คือ การคืนกำไรให้ชุมชน แต่องค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าไม่มีงบประมาณ

รายได้ที่เกิดขึ้นก็ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน พนักงาน และเงินส่วนหนึ่งก็ต้องจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนชราภาพ ตั้ง 600 - 1,000 บาทต่อเดือนเป็นประจำ (อักษร บุตรโคตร, 2566)

ภาพที่ 2 ตลาดน้ำบางกล้าในอดีต

ของตลาดน้ำบางกล้า น้ำใสไหลเย็น สะอาดดีมาก ทำให้ กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์อื่น มีความแข็งแรง บรรยาศดีสิ่งแวดล้อมดี น้ำในคลองบางกล้าไม่เคยแห้ง ระดับน้ำอยู่คงที่อยู่เสมอ ใครได้ไปเห็นไปเยือนแล้วเกิด ความประทับใจแน่นอน ผู้เขียนไปเห็นแล้วถึงกับประทับใจในความเป็นธรรมชาติของคลองบางกล้า ปลาแหวกว่าย ให้เห็นตัวอยู่ในที่น้ำใส สิ่งสำคัญมาก ๆ ผักตบชวาไม่รบกวนในสายน้ำสิ่งแวดล้อมเป็นบรรยากาศที่ไม่ให้ระคาย เคืองสายตาเมื่อทอดไปกับสายลำน้ำ เป็นจุดเด่นที่ทุกคนควรไปเยี่ยมชมคลองบางกล้า

สรุปได้ว่า บทบาท โครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในตลาดน้ำบางกล้า มีดังนี้

2.1 บทบาทของตลาดน้ำบางกล้า ทำหน้าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมที่น่าเสนอ ลักษณะโดดเด่นของธรรมชาติอันสวยงามและการเกษตรปลอดสารพิษของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการล่องเรือชมธรรมชาติ ที่ยังคงความบริสุทธิ์ ซึ่งส่งผลต่อทั้งเศรษฐกิจท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำบางกล้าต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์การ บริหารส่วนตำบลและหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการดำเนินงานต้องใช้งบประมาณสูงและมีค่าใช้จ่าย ประจำ เช่น ค่าใช้จ่ายในส่วนเงินเดือนพนักงาน และค่าเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของตลาดน้ำ บางกล้าต้องหยุดชะงักเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ

2.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำบางกล้ามีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ด้วยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น การล่องเรือชมทิวทัศน์การเยี่ยมชม สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมรอบพื้นที่ และการจัดการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลิน กับความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่ยังคงเรียบง่ายของชาวบางกล้าได้อย่างเต็มที่

2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนบางกล๋ามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและดูแลตลาดน้ำ แห่งนี้ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ชาวบ้านยังคงรักษาความสะอาดของลำน้ำและพื้นที่ การเกษตรปลอดสารพิษให้คงอยู่ ทำให้คลองบางกล๋ายังคงความใสสะอาดและปราศจากมลภาวะที่อาจรบกวน บรรยาศของตลาดน้ำ

3. ตลาดน้ำคลองแห เป็นตลาดน้ำแรกๆ ที่ผู้เขียนจะขอลำดับถึงจากประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำคลองแหนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำคัญของจังหวัดสงขลา ที่เต็มไปด้วยมนต์เสน่ห์ของบรรยากาศเก่าๆ ที่ทำให้ผู้ไปเยี่ยมชมได้หวนนึกถึงความหลัง ตลาดแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2552 และยังคงสภาพความเป็นมาดังเช่นกาลก่อน โดยอ้างอิงบรรยากาศให้จินตนาการถึงภาพบรรยากาศความรุ่งเรืองของชุมชนการค้าเก่าแก่ทางสายน้ำของชาวชุมชนคลองแห และชุมชนใกล้เคียง เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งสงขลาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 9 - ปัจจุบัน ตลาดน้ำคลองแห ถูกจัดอันดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของ จังหวัดสงขลาและของประเทศ ไทย ซึ่งสามารถบอกกล่าวเล่าเรื่องราวและเชื่อมโยงภาพอดีตสู่คนยุคปัจจุบันได้อย่างมีมิติครบเครื่องทั้งรูป รส กลิ่น กระทบ บรรยากาศ ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการในทุก ๆ ฤดูของพื้นที่ ในการจัดผังเส้นทางมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นซอยต่าง ๆ ที่สามารถเดินสวนทางกันได้ไม่เบียดเสียดกัน มีป้ายบอกชี้ทิศทางหมายเลข ซอยเพื่อสร้างการจดจำได้ จะไม่ได้หลงทาง และสะดวกในการนัดหมายหรือระบุพิกัดของผู้เข้าชม หากได้มีโอกาสในการลัดเลาะไปตามตรอกซอกซอยของตลาด จะพบว่าในทุกพื้นที่นั้นถูกออกแบบและจัดสรรให้มีการสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจน รวมทั้งยังมีส่วนในการ ส่งเสริมบรรยากาศซึ่งกันและกัน โดยผู้เขียนได้แบ่งพื้นที่ตามประโยชน์ในการแสดงข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ พื้นที่นิทรรศการหลักที่ถูกกำหนดให้เป็นส่วนแสดงข้อมูล และนิทรรศการแฝงซึ่งเป็นพื้นที่เสริมความน่าเชื่อถือ และการรักษาศิลปะวัฒนธรรมเช่น หนังตลุง มโนราห์ (เทศบาลเมืองคลองแห, 2567)

“ตลาดน้ำคลองแห” เป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ มีลักษณะของตลาดที่ผสมผสานระหว่างตลาดน้ำ (จำหน่ายสินค้าในเรือ) และตลาดโบราณ (จำหน่ายสินค้าทางบก) มีทั้งพ่อค้า แม่ค้านำอาหารพื้นบ้าน ข้าว - หวาน เป็นสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นและผลิตทางเกษตรมาจำหน่าย ตลาดน้ำคลองแหเปิดบริการทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 น. - 21.00 น.ของทุกวันนัดหมาย นอกจากนี้ ได้มีการสำรวจตลาดน้ำคลองแหและชมทัศนียภาพของสองฝั่งคลองและพบเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแบบดั้งเดิม เช่น การยกบาม ชาวบ้านพายเรือเก็บผักบุ้ง ตัดผักกระเฉด ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังคงมีอยู่ในลำคลองแหในปัจจุบัน จากการล่องเรือในวันนั้นภาพที่เห็นทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาสายน้ำแห่งนี้ให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพบปะของประชาชน คิดหาวิธีเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งให้เป็นจุดศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นต่อไป จึงได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งบรรดางานวิจัยที่ได้เคยมีการทำวิจัยในพื้นที่ อีกทั้งสืบค้นข้อมูลประวัติของพื้นที่จึงได้พบว่าในสมัยก่อนที่ตรงนี้เคยเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า และเป็นแหล่งพบปะเรือสำเภาจากต่างถิ่นซึ่งแล่นมาทำการค้าอยู่ที่แห่งนี้ จึงได้นำเสนอนโยบายสร้าง “ตลาดน้ำคลองแห”

ภาพที่ 3 ตลาดน้ำคลองแห “สัญลักษณ์เป็นรูปฆ้องที่มากำว่า คลองแห ความเดิม คือ บ้านฆ้องแห

พระครูวาปีธรรมอุดม เจ้าอาวาสวัดคลองแห ได้กล่าวว่า กว่าจะเป็นตลาดน้ำคลองแหในวันนี้ สมัยก่อนเต็มไปด้วยผักตบชวา น้ำไม่สะอาดสีเขียวคล้ำไปถึงขาการดูแลเพียงพอ ต้องสร้างเครื่องดักสิ่งสกปรก ขจัดผักตบชวา และปรับปรุงภูมิทัศน์ ทั้ง 2 ฝั่งให้เกิดสิ่งสวยงาม และสร้างความเจริญใจ สบายตาสำหรับผู้พบเห็น (พระครูวาปีธรรมอุดม, 2567)

นางระริน สาธุธรรม ได้กล่าวว่า ในฐานะรองนายกเทศบาลเมืองคลองแห รับผิดชอบฝ่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนา เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว หลายประเด็นต้องปรับปรุง การพัฒนาลำน้ำคลองแหได้จัดให้มีการประชุมนำเสนอให้สภาเทศบาลเมืองคลองแห อนุมัติงบประมาณนำมาพัฒนาในส่วนบริเวณตลาดน้ำ น้ำมีกลิ่นในช่วงหน้าแล้งในฤดูร้อน คลองแหรับน้ำที่ไหลมาจากที่อื่นต้นน้ำ เช่น ควนลัง, ชุมชนหาดใหญ่ใน ก็มารวมกันตรงจุดหน้าวัดคลองแห ในประเด็นนี้คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองคลองแห ได้ปรึกษากันเป็นประจำ ว่าจะต้องจัดทำงบประมาณส่วนใดส่วนหนึ่งต้องนำมาต้องพัฒนาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน/ผู้บริโภค (ระริน สาธุธรรม, 2567)

จุดแข็งของตลาดน้ำคลองแหที่เป็นจุดเด่น ๆ มีเรือทั้งสองฝั่งให้บริการ ด้านอาหารแก่ นักท่องเที่ยว เลือกที่จะกิน อาหารพื้นถิ่น เช่น น้ำหวาน ๆ จากกระบอกตาลโตนดที่ล่องเรือ เสิร์งภารกิจด้านอาหารในล่องเรือ ก็สามารถขึ้นไปทานบนบกได้ตามใจชอบ สินค้าหลายหลายให้ชิม ให้ชม ตามอัธยาศัย เข้าไปในวัดคลองคลองแห มีรูปเหมือนหลวงพ่อดอง ขงคสุโสธร ให้กราบไหว้นมัสการขอพร ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์รวมของชุมชนคลองแห และชาวหาดใหญ่ สงขลา และจังหวัดใกล้เคียงมีความเคารพนับถือ หรือเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีมากมายหลายอย่างเป็นองค์ความรู้ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ตลาดน้ำคลองแห เป็นตลาดสังคมพหุวัฒนธรรมมีหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา แต่เป็นสังคมที่สมัครสมานสามัคคีทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทำให้เป็นจุดเด่นจุดขายของตลาดน้ำแห่งนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนา คือ นำองค์ความรู้ไปเผยแพร่แก่ชุมชนร่วมด้วยช่วยกันยกระดับตลาดน้ำแห่งนี้ให้มีความมั่นคง และยั่งยืนต่อไป สิ่งที่ชุมชนต้องการเห็น คือ ชุมชนมีรายได้สมดุลกับรายจ่าย จึงพยายามสร้างจุดขาย มีสินค้าที่หลากหลายโดยเฉพาะของในท้องถิ่น เช่น ข้าวหมากเหนียวดำ เหนียวขาว ข้าวหลามไข่ใบไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อ “ใบยี่เร็ด” ขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นของมีชื่อในถิ่น นักท่องเที่ยวได้ลองชิมลองรับประทานแล้วจะติดใจ

สรุปได้ว่า บทบาท โครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดน้ำคลองแห มีดังนี้

3.1 บทบาทของตลาดน้ำคลองแห เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดสงขลาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมด้วยบรรยากาศย้อนยุคที่ผสมผสานระหว่างตลาดน้ำและตลาดโบราณ พื้นที่ที่คนในชุมชนสามารถนำสินค้าพื้นบ้านทั้งอาหารและของฝากมาจำหน่าย เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของชุมชนและแหล่งเผยแพร่วิถีชีวิตดั้งเดิม รวมถึงมรดกวัฒนธรรมทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดแสดงหนังตะลุงและมโนราห์

3.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำคลองแหได้รับการสนับสนุนและดูแลจากเทศบาลเมืองคลองแห ซึ่งได้วางแผนพัฒนาให้พื้นที่ที่มีความสะอาดและมีบรรยากาศที่สวยงามเหมาะสมกับการท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้จัดระบบเส้นทางเดินและป้ายบอกทางอย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน การพัฒนานี้ต้องใช้งบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การควบคุมกลิ่นในช่วงฤดูร้อนและการรักษาความสะอาดของลำน้ำ

3.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำคลองแห เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการจัดกิจกรรมหลากหลายที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การล่องเรือชมทัศนียภาพ การเลือกชิมอาหารพื้นบ้านอย่างน้ำหวานจากกระบอกตาลโตนด และการสัมผัสวิถีชีวิตชาวคลองแห การจัดแสดง

ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านและการนำเสนออัตลักษณ์ชาติในการทำภาชนะ เช่น ใบยี่เร็ด ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นยังช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้กับตลาดน้ำและให้ประสบการณ์ที่น่าจดจำแก่นักท่องเที่ยว

3.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนคลองแหมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินการของตลาดน้ำ โดยร่วมมือกันรักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยของพื้นที่ อีกทั้งยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมในลำคลองผ่านการพายเรือเก็บผักบุ้งและตัดผักกระเฉด ชุมชนยังมีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น เช่น ข้าวหมากและข้าวหลาม รวมถึงการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบัน

การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมเปิดตลาดน้ำคลองแหในจังหวัดสงขลา ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ 1 ในการยกระดับ 10 ตลาดบก 6 ตลาดน้ำ สืบสานวัฒนธรรมไทย ชวนนักท่องเที่ยวไทยสัมผัสบรรยากาศตลาดน้ำสไตล์ไทยโบราณท่ามกลางธรรมชาติ ชิมไก่ทอดและ ห่อหมกในกระบอกไม้ไผ่ ข้าวยาปักซี่ได้ ขนมป่า ซ้อปลากระป๋อง หนูนกระต่าย เศรษฐกิจสร้างรายได้ชุมชน สานต่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ตลาดน้ำคลองแหเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองกับวัดคลองแห ท่ามกลางธรรมชาติของพฤษภานานาพันธุ์ ลำคลอง วิถีพื้นบ้านของบรรพชนและการแสดงโนรา เป็นศูนย์กลางของวิถีชาวบ้านที่พายเรือมาค้าขายพืชผลการเกษตรสินค้าพื้นเมืองโบราณ และเพิ่มเสน่ห์ด้วยการแต่งกายพื้นบ้านใช้ภาชนะใส่อาหารจากธรรมชาติ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของนักท่องเที่ยวชาวไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ที่มาเยี่ยมชมและซื้อสินค้า ชิมอาหารที่ปรุงอย่างพิถีพิถัน รสชาติอร่อยถูกปาก เช่น ไก่ทอดและ ห่อหมกในกระบอกไม้ไผ่ ข้าวยา มันฝรั่งเกลียวทอด ปูชุบแป้งทอด ชูพุงวู้ ผัดไทยกุ้งสด ขนมป่า กวยเตี๋ยวปากหม้อและน้ำในกระบอกไม้ไผ่ และยังมีของฝากประจำตลาดเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีความประณีตงดงาม เช่น กระเปาะกระจูด กระเปาะจากเส้นใยพลาสติก ผลิตภัณฑ์จากไม้ พวงกุญแจที่สลักคำได้ตามชอบ กระเปาะผ้า และผ้าปาเต๊ะสไตล์ได้ลายสดใส รวมถึงเลือกซื้อของอร่อยน่าลอง เช่น เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ขนมจาก เมี่ยงคำและเกาลัดกลับไปฝากคนในครอบครัว เปิดให้บริการทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 - 21.00 น. (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, 2566)

การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมของอภิษฎา บุญยัง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลปลายพระยา มีเพียง 2 หมู่บ้านที่ปรากฏศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำและหมู่ที่ 6 บ้านบางเหียนและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลปลายพระยา พบว่ามี 5 ประการ 1) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นการตระหนักรู้คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว 2) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นสภาพการเข้าถึง 3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวก 4) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม และ 5) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นการรองรับนักท่องเที่ยว (อภิษฎา บุญยัง, 2567) นอกจากนี้ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมยังส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังงานวิจัยของ นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนบนฐานพหุวัฒนธรรม คือ 1.1) บริบทของพื้นที่ที่เหมาะสม 1.2) การมีเครือข่ายการศึกษาและพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง 1.3) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความชัดเจน และ 1.4) สามารถบูรณาการท่องเที่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, 2567)

สรุป

จากการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา รวมถึงบทบาทและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ สามารถสรุปประเด็นและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาได้ ดังนี้ 1) บทบาทของตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ตลาดน้ำคลองแห ตลาดน้ำบ้านพรุ และตลาดน้ำบางกล่ำ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน นำเสนอวัฒนธรรมดั้งเดิม อาหารพื้นบ้าน และสินค้าท้องถิ่น นอกจากนี้ ตลาดน้ำเหล่านี้ยังเป็นแหล่งรายได้หลักสำหรับชุมชนที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและอนุรักษ์วัฒนธรรมไปพร้อมกัน 2) โครงสร้างการจัดการและการพัฒนา ตลาดน้ำในแต่ละพื้นที่มีการจัดการที่หลากหลาย เช่น ตลาดน้ำคลองแหมีการวางแผนผังอย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ขณะที่ตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ตลาดน้ำบางแห่งยังคงประสบปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงาน เช่น ตลาดน้ำบางกล่ำซึ่งต้องหยุดการดำเนินงานเพราะขาดงบประมาณสนับสนุน 3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยนำเสนอวัฒนธรรม วิถีชีวิต การแสดงพื้นบ้าน และกิจกรรมเชิงผจญภัย เช่น ล่องเรือชมทัศนียภาพ การแสดงหนังตลุง มโนราห์ ซึ่งช่วยเพิ่มความดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนใคร 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลตลาดน้ำและอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านนำสินค้าท้องถิ่นมาจำหน่ายในตลาด ซึ่งได้ช่วยให้สร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างความยั่งยืน 5) องค์ความรู้จากการพัฒนา การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมนี้เผยให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนและการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ตั้งแต่การจัดการงบประมาณ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 6) บทบาทของกระทรวงวัฒนธรรมและนโยบายการพัฒนา กระทรวงวัฒนธรรมได้มีบทบาทในการสนับสนุนและยกระดับตลาดน้ำ เช่น ตลาดน้ำคลองแห ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านงบประมาณและนโยบาย ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลเมืองคลองแห. (2567). ตลาดน้ำคลองแห. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.songkhla.go.th/travel/detail/28>
- นิภาวรรณ เจริญลักษณ์. (2567). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนบนฐานพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วารสารนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน, 4(1), 60-71.
- ปิยวิทย์ กลัปยาศิริ และวระเอก ร่วมสุข. (2567). สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.facebook.com/Pr.Songkhla.Thailand/>
- พระครูวาปีธรรมอุดม. (20 ม.ค 2567). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)
- ระริน สาสุธรรม. (20 ม.ค 2567). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)
- ศูนย์บริการการเรียนรู้โรงเรียนเพลินพัฒนา. (2567). 15 ตลาดบก 16 ตลาดน้ำ ; คู่มือท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2567 จาก <https://library.pptn.ac.th/Library/Detail/21184>

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. (2566). เปิดยิ่งใหญ่ตลาดน้ำคลองแหสงขลา ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ 1 ในการยกระดับ 10 ตลาดบก 6 ตลาดน้ำ สืบสานวัฒนธรรมไทย. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก <https://www.songkhla.go.th/news/detail/8214>
- เสรี ชูเพ็ง. (15 ธ.ค 2566). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (พยัพ ชูทรัพย์, ผู้สัมภาษณ์)
- อภิษฐา บุญยัง. (2567). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(4), 33-45.
- อักษร บุตรโคตร. (9 ธ.ค 2566). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)